KÖZGAZDASÁGI SZEMLE, LXXIII. ÉVF., 2026. MÁRCIUS (316–341. o.)

SZEPESI BALÁZS–HORTOVÁNYI LILLA

A vállalkozás diskurzusa

Témák, trendek és vakfoltok a Közgazdasági Szemle vállalkozástani írásaiban (1990–2024)

Tanulmányunk célja, hogy a Közgazdasági Szemlében 1990 és 2024 között megjelent cikkek alapján feltárjuk: miként tematizálódott a vállalat és a vállalkozás a hazai közgazdasági gondolkodásban. A vizsgálat során 245 tanulmányt elemeztünk három szempont szerint: vizsgálati szintek, kutatási fókuszok és tematikai súlypontok. Két értelmezési keretet használtunk az elméleti irányzatok összevetésére. Eredményeink szerint makro-, mezo- és vállalati fókuszú publikációk hasonló gyakorisággal jelentek meg, a kontextus- és eredményorientált megközelítések aránya is kiegyenlített volt. A fejlődés, átalakulás és a gazdaságpolitika végig a kutatói figyelem homlokterében állt. A vizsgált időszak elején a privatizáció, a végén a kis- és középvállalatok (kkv-k), az értékláncok, illetve a vezetés kérdései kaptak nagyobb hangsúlyt. A mikroszintű, cselekvésalapú elemzések alulreprezentáltak maradtak. A kutatás hozzájárul a vállalkozáskutatás önreflexiójához, és támpontokat ad a jövőbeli fókuszpontok kijelöléséhez.
Journal of Economic Literature (JEL) kód: L26, B52, C80.
Kulcsszavak: gazdaságtörténet, szövegelemzés, tematikus elemzés, longitudinális vizsgálat, vállalkozástan, narratív közgazdaságtan, kutatási trendek.

The discourse on entrepreneurship

Themes, trends, and underexplored areas in Közgazdasági Szemle's entrepreneurship-related articles (1990–2024)

BALÁZS SZEPESI AND LILLA HORTOVÁNYI

Based on articles published in *Közgazdasági Szemle* between 1990 and 2024, the study explores how entrepreneurship has been framed in Hungarian economic thought. We analysed 245 papers along three dimensions: levels of analysis, research focus, and thematic focus. We designed two conceptual frameworks to compare theoretical orientations. Our findings show that macro-, meso-, and firm-level papers were

Szepesi Balázs a Mathias Corvinus Collegium Közgazdasági Iskolájának és Vállalkozáskutató Műhelyének vezetője (e-mail: szepesi.balazs@mcc.hu).
Hortoványi Lilla szenior kutató, Mathias Corvinus Collegium Közgazdasági Iskolájának Vállalkozáskutató Műhelye (e-mail: hortovanyi.lilla@mcc.hu).
A kézirat első változata 2025. május 22-én érkezett szerkesztőségünkbe.
A tanulmányra a Creative Commons CC-BY irányelvei érvényesek.
DOI: https://doi.org/10.18414/KSZ.2026.3.316

published in similar proportions, and context- and outcome-oriented approaches were also evenly represented. Development, transformation, and economic policy remained dominant research themes. In the early period, privatisation was emphasized, while in recent years, SMEs, value chains, and leadership have become more popular topics. Micro-level, action-oriented perspectives remained underrepresented. This research contributes to self-reflection regarding entrepreneurship studies and offers directions for future research.
Journal of Economic Literature (JEL) codes: L26, B52, C80.
Keywords: economic history, text analysis, thematic analysis, longitudinal study, entrepreneurship, narrative economics, research trends.

Bevezetés

A vállalkozások értelmezésének és vizsgálatának eszköztára két szempontból is heterogén. Egyrészt a különböző közgazdasági iskolák máshogyan értelmezik a vállalat, a vállalkozás fogalmát és működésének logikáját, kontextusát. Másrészt a gazdasági elemzés fókusza változik a gazdasági, társadalmi környezettel, a korszakokra jellemző narratív és normatív koncepciókkal, illetve a tudományos műhelyek lehetőségeivel és motivációival.

Írásunk feltérképezi, hogyan tematizálta a Közgazdasági Szemle az elmúlt három évtizedben a vállalkozást, a vállalatot. Fókuszunk egyrészt tudománytörténeti: milyen elméleti keretek és kutatási témák jelentek meg, és hogyan alakult ezek viszonya a nemzetközi tudományos irányzatokhoz? Másrészt gazdaságtörténeti a nézőpontunk: milyen mélyebb összefüggések, alapvető megállapítások rajzolódnak ki a tudományos korpusz vizsgálatával a rendszerváltás utáni évtizedek vállalkozástörténetéről?

A vállalkozások a modern gazdaság kulcsszereplőivé váltak: nemcsak alkalmazkodnak a környezeti kihívásokhoz, hanem formálják is a társadalmi-gazdasági rendszerek működését (Chikán & Czakó, 2009; Davidsson, 2004). Különösen az átmeneti gazdaságokban – így a posztszocialista térségben – vált világossá, hogy az intézményi környezet minősége döntően befolyásolja a vállalkozások kibontakozását (Acs et al., 2023; Bruton et al., 2008; Welter, 2011). A vállalkozástan mint interdiszciplináris tudományterület e komplex viszonyrendszerek vizsgálatára jött létre: a gazdaságtan, a menedzsment és a társadalomtudományok határmezsgyéjén új megközelítéseket kínál, és képes árnyalni a hagyományos közgazdasági látásmódokat (Acs et al., 2017; Landström, 2020).

Tanulmányunk a Mathias Corvinus Collegium „35 év" nevű átfogó kutatási programjának keretében készült, amely a rendszerváltás óta eltelt időszak gazdaságtörténeti folyamatait tárja fel. A program célja, hogy átfogó és tudományosan megalapozott képet adjon a hazai vállalkozói ökoszisztéma alakulásáról. A hazai közgazdasági kutatásban korábban is születtek tudománymetriai vizsgálatok (Csákné Filep & Radácsi, 2021; Kelemen-Erdős & Szórát, 2025; Kozma et al., 2023; Such & Tóth, 1989), de a vállalkozáskutatás területén ilyen átfogó, elméleti és módszertani szempontokat is vizsgáló elemzés eddig nem készült. Ugyanakkor a narratív megközelítés sem

teljesen új hazánkban: Madarász (2009) például a gazdasági folyamatokat legendák és történetek keretében értelmezte.

Kutatásunk hozzájárulása abban rejlik, hogy narratív és longitudinális módon vizsgálja, miként változott a Közgazdasági Szemle vállalkozástani fókusza az elmúlt 35 évben. Központi célunk, hogy a Közgazdasági Szemlében 1990 és 2024 között a választott tárgykörben publikált cikkek vizsgálata alapján feltárjuk, miként jelent meg és milyen hangsúlyokat kapott a vállalkozás témája a hazai közgazdasági diskurzusban. A folyóirat jelentősége és történetisége lehetővé teszi, hogy kirajzolódjanak azok a tematikus és elméleti mintázatok, amelyek az eltérő korszakok tudományos gondolkodását formálták. Tanulmányunk kvalitatív és kvantitatív módszerekkel nemcsak a vállalkozástan hazai fókuszait rendszerezi, hanem a mögöttes narratív szerkezetek változásaira is reflektál, új alapot teremtve a vállalkozáskutatás hazai történetének értelmezéséhez.

Az irodalomkutatás eredményei arra világítanak rá, hogy a vállalkozástani diskurzus nemcsak tematikusan, hanem szemantikai szinten is jelentős átalakuláson ment keresztül. A szövegekben kirajzolódó jelentéshálók és visszatérő toposzok időbeli változása bemutatja, hogy a vállalkozás tudományos megítélése miként tolódott el a rendszerelméleti megközelítésektől a belső működésre, az alkalmazkodásra és a környezeti beágyazottságra épülő értelmezések felé.

Elméleti keret – a sokszínű vállalkozástan rendszerezésének kihívásai

A vállalkozástan mint kutatási terület széttagolt, interdiszciplináris mező, ahol különböző fókuszok és elméleti megközelítések egyaránt jelen vannak. A nemzetközi szakirodalomban számos kísérlet történt a rendszerezésére (Davidsson, 2004; Welter, 2011), de a különböző értelmezési keretek és szintek miatt nehéz e rendszerezések összehasonlítása és a diskurzusok átlátása.

A tanulmányban következetesen különbséget teszünk a vállalkozás *(enterprise)* és a vállalkozó *(entrepreneur)* fogalma között. *Vállalkozón* az egyént értjük, aki új lehetőségeket talál és hasznosít (Schumpeter, 1934; Shane & Venkataraman, 2000). A *vállalkozás* ezzel szemben a gazdasági működés szervezeti alapegysége, amelyet a vállalkozó hoz ugyan létre, de vezetését nem feltétlenül a tulajdonos látja el, hanem kinevezett menedzser is elláthatja (Hortoványi, 2010; Penrose, 1959). Végül a *vállalkozástan (entrepreneurship studies)* azt az interdiszciplináris kutatási területet jelöli, amely a vállalkozói tevékenység egyéni, szervezeti és társadalmi-gazdasági összefüggéseit vizsgálja (Landström, 2020; Welter, 2011). A vállalkozást nemcsak szervezetként, hanem tevékenységként is értelmezzük: dinamikus, folyamatként leírható cselekvéssorozatként, amelyben az erőforrások mozgósítása, döntések és alkalmazkodás kapnak szerepet (Rocha & Birkinshaw, 2007). Ez a fogalmi keret lehetővé teszi, hogy a kulcsfogalmak nemcsak az elemzési szintekhez (egyéni, szervezeti, iparági, makroszint), hanem a vállalkozási tevékenység eltérő fókuszaihoz is kapcsolódnak: a tevékenység eredményéhez, magához a tevékenységhez,

illetve annak kontextusához. Az utóbbiak közül a környezetorientált megközelítések a vállalkozások intézményi, társadalmi és gazdasági beágyazottságát vizsgálják (Chikán et al., 2018), különösen azt, hogy a szabályozási és intézményi környezet miként hat a vállalkozások életben maradására – akár nemzetközi összehasonlításban (Endrődi-Kovács & Nagy, 2022; Szabó et al., 2021).

Ezen sokszínűséget rendszerezte és foglalta keretbe Hortoványi (2010) vállalkozástani kutatási típusokat csoportosító modellje, amely alapul szolgált jelen kutatásunk számára, s iránymutatást ad a Közgazdasági Szemlében az elmúlt 35 évben megjelent vállalkozástani publikációk sokféleségének feltérképezéséhez.

Fontos hangsúlyozni, hogy az *1. táblázat nem a közgazdaságtan általános elméleti irányzatait mutatja be*, hanem a vállalkozástan különböző elemzési szintjeihez kapcsolódó, tudományosan megalapozott és kimagasló elméleti hozzájárulásokat rendszerezi. Minden metszetben – az elméleti keret és a vizsgálati nézőpont találkozásánál – kizárólag olyan szerzők és elméletek kaptak helyet, akik/amelyek *tartós és érdemi hatást gyakoroltak a vállalkozáskutatás tudományos fejlődésére*. Olyan kutatókról van szó, akik nem csupán érintőlegesen foglalkoztak vállalkozásokkal, hanem önálló elméleti irányzatokat formáltak, amelyek *mára a nemzetközi vállalkozástani diskurzus szerves részeivé váltak*. A nemzetközi szakirodalomban például Penrose és Shane a kisvállalkozások növekedésének értelmezésében, míg Powell és DiMaggio a társadalmi beágyazottság elméleti megalapozásában formáltak irányadó megközelítéseket. Ezzel szemben néhány, főként a főáramú közgazdaságtanhoz köthető szerzőt – bár gondolkodásformáló hatásuk vitathatatlan – nem emeltünk be, mivel elméleti hozzájárulásuk nem közvetlenül a vállalkozáskutatás keretén belül érvényesül.[1]

A hazai vállalkozástani gondolkodásban szintén olyan kutatókat tüntettünk fel, akik *nemzetközileg is releváns és elméletileg is meghatározó módon* járultak hozzá a tudományterület fejlődéséhez. Például Chikán Attila és Czakó Erzsébet empirikus vizsgálatai új szempontokat hoztak a vállalati versenyképesség értelmezésébe, Balaton Károly munkássága a stratégiai gondolkodás és a szervezeti tanulás hazai kereteit alakította ki, míg Szerb László a nemzeti vállalkozói ökoszisztémák teljesítményének mérésére szolgáló, nemzetközileg elismert indikátorrendszerek – köztük a GEDI index – kidolgozásával ért el áttörést a területen. Laki Mihály empirikus vizsgálatai a magyar vállalkozói réteg társadalmi és intézményi beágyazottságának értelmezéséhez járultak hozzá.

Azért, hogy a táblázat koherens maradjon, törekedtünk a szerzők ismétlésének elkerülésére, és hozzájárulásukat csupán egy-két kulcsmetszetben tüntettük fel – ott, ahol elméleti jelentőségük a leginkább meghatározó. Emellett fontos kiemelni, hogy *az egyes elemzési szintek között elméleti működésmód és fókusz szerint tettünk különbséget*. Így például a *startup* kategória nem csupán a szervezeti méretre utal, hanem az induló vállalkozásokra jellemző tanulási és alkalmazkodási

[1] Kivételt képeznek azok az irányzatok, mint például a viselkedési vagy intézményi közgazdaságtan, amelyek nem vállalkozáselméleti megközelítésként születtek ugyan, de több ponton is szoros átfedésben állnak a vállalkozástani diskurzussal. Az ezekhez tartozó elméleti elemeket – amennyiben közvetlen hatással voltak a vállalkozáskutatásra – feltüntettük a megfelelő elemzési szinteknél és fókuszoknál.

1. táblázat
A vállalkozáskutatás elméleti keretei különböző elemzési szinteken

Elemzési szint	Kategória	Eredményorientált	Folyamatorientált	Környezetorientált
Egyéni szint	vállalkozó	személyiségelmélet, szándékalapú megközelítés (McClelland, Ajzen), vállalkozói eredményesség (Herz)	kognitív és döntéselméleti megközelítés (Mitchell, Sarasvathy, Kahneman), üzleti lehetőség felismerése (Shane, Venkataraman), éberség (Kirzner), cselekvés (Gartner), viselkedési vállalkozástan (Åstebro)	szociológiai megközelítés, intézményi izomorfizmus (DiMaggio, Powell), intézményi viselkedéselmélet (Baumol), cél-eszköz koordináció (Witt)
Szervezeti szint	startup	növekedéselmélet, kisvállalati gazdaságtan (Penrose, Shane, Davidsson), versenyelőny (Barney, Peteraf)	adaptív tanulás, kivitelezés, *lean*-elmélet (Sarasvathy, Ries), üzleti lehetőség (Alvarez, Dimov), kognitív különbségek és stratégiai döntéshozatal (Busenitz, Barney)	ökoszisztéma-elmélet, partneri hálózatok (Moore, Adner), vállalati határok vállalkozáselmélete (Foss)
	kkv	erőforrás-alapú elmélet, túlélési modellek (Barney, Aldrich, Wernerfelt), tudásalapú elmélet (Grant)	útfüggőség, erőforrás-alapú megközelítés fejlődése (Barney, Peteraf)	helyi beágyazottság, intézményi környezet (North, Scott, Laki)
	nagy-vállalat	stratégiai és dinamikus képességek (Teece, Muraközy)	szervezeti tanulás, kettős képesség modellje (March, Tushman, O'Reilly, Balaton)	szervezetökológia, vállalati kultúra (Hannan, Freeman)
Mezoszint	iparág	versenystratégia, technológiai diffúzió (Porter, Chikán, Rogers, Czakó)	iparági evolúció, technológiai koevolúció (Nelson, Winter, Malerba)	iparági szerkezet, versenykörnyezet (Porter, Bain, Rumelt)
	értéklánc	versenyképességi és hálózati pozícióelmélet (Gereffi, Porter)	kapcsolati tanulás, beszállítói fejlődés (Gereffi, Sako, Gelei)	globális értékláncok, ökoszisztéma-elemzés (Adner, Békés)
	régió/ hálózat	teljesítmény-heterogenitás, termelékenységi különbségek (Syverson, Bartelsman, Haltiwanger, Koren, Czakó)	technológiai rendszerek evolúciója (Malerba)	klaszterelmélet, regionális ökoszisztéma (Szerb, Audretsch), kölcsönös függőségen alapuló kapcsolatháló (Håkansson, Román)

Az 1. táblázat folytatása

Elemzési szint	Kategória	Eredményorientált	Folyamatorientált	Környezetorientált
Makroszint	állam/ társadalom	endogén növekedés, innovációs rendszerek (Schumpeter, Ács, Lundvall), vállalkozói dinamizmus (Zahra)	közpolitikai tanulás, intézményi fejlődés (Freeman, Edquist)	intézményi közgazdaságtan, populációs ökológia (North, Hannan), állami szerepvállalás (Vernon)
Történeti kontextus		narratívaelmélet, gazdaságtörténet (Schiller, Weick)	társadalmi konstrukcionizmus (Berger, Luckmann), elbeszélésalapú szervezetelemzés (Boje)	komplexitáselmélet, evolúciós gondolkodás (Arthur, Holland), intézményi és történeti beágyazottság (Grief)

Megjegyzés: a táblázatban felsorolt szerzők a vállalkozáskutatás kiemelt referenciái, akiknek munkásságát példaként tüntettük fel, nem teljes körű bibliográfiai felsorolásként.
Forrás: Hortoványi (2010), valamint Rocha és Birkinshaw (2007) alapján saját szerkesztés.

mechanizmusok elméleti értelmezésére, amely szembetűnően eltér a kkv-kra vonatkozó megközelítésektől.

Összefoglalva: a táblázat célja, hogy az elméleti megközelítéseket világosan elhelyezze az egyes elemzési szintek és elméleti fókuszok metszetében, *megmutatva, hogy ezek miként járulnak hozzá a vállalkozás mint gazdasági és társadalmi jelenség mélyebb megértéséhez*. Ugyanakkor az *1. táblázat* nem egy „kanonikus" cikklistát kíván létrehozni, hanem iránymutatást ad arra, hogy mely szerzők munkássága volt jelentős a vállalkozástan elméleti terének kialakulásában.

Szintén lényeges, hogy a kvantitatív kutatások mellett a kvalitatív, feltáró kutatási módszertanok is egyre elterjedtebbek lettek a vállalkozáskutatásban. Egyre több szerző hangsúlyozza, hogy ezek nem csupán alternatívát kínálnak a statisztikai modellekkel szemben, hanem új jelentésrétegek feltárására is képesek, különösen komplex vagy kontextusérzékeny jelenségek esetén (Javadian et al., 2020). Hazai kontextusban például Huszák és szerzőtársai (2021) szintén kvalitatív módszertant választottak, mivel kutatásuk olyan összetett, kontextusfüggő tényezőket vizsgált (például a vállalkozások működési környezetét, kihívásait és erőforrásokhoz való hozzáférését), amelyeket statisztikai megközelítéssel nehéz lett volna megragadni. A módszertani diverzitás a 2007 és 2012 közötti időszakban több mint a kétszeresére nőtt, ami azt is jelzi, hogy a vezető nemzetközi folyóiratok egyre nyitottabbá váltak a kvalitatív kutatási eredmények közlésére (Hlady-Rispal & Jouison-Laffitte, 2014). Ez a fordulat hozzájárult a vállalkozástan episztemológiai és módszertani sokszínűségének fokozódásához.

Ebben az egyre sokszínűbb módszertani közegben a szövegelemzés is egyre nagyobb szerephez jut, mivel segít megérteni, hogyan jelennek meg az elméleti keretek a szövegekben, és milyen értelmezési mintázatok rajzolódnak ki az egyes szinteken.

A szövegelemző munka egyrészt a vizsgált tartalom részleteire, másrészt átfogó összefüggéseire fókuszál. A vizsgálat két módon végezhető: deduktív vagy induktív megközelítéssel. A deduktív elemzés során előzetesen definiált fogalmak és kategóriák szerint azonosítjuk a releváns szövegrészeket, majd ezek alapján fogalmi egységeket és elméleti összefüggéseket határozunk meg. Ez a megközelítés gyakran egy meglévő modell igazolására vagy finomítására szolgál, de új kategóriák integrálása vagy keretstruktúrák átalakítása révén elméletalkotó szerepet is betölthet.

Az induktív megközelítés ezzel szemben a szöveg belső logikájára és ismétlődő mintázataira épít. A kutató a motívumok, toposzok és gondolati formák részleteit vizsgálva próbálja feltárni, miként rendeződnek ezek átfogó jelentéshálókba vagy narratív struktúrákba. Ez a módszer különösen alkalmas komplex, kontextusérzékeny jelenségek elemzésére, ahol a rögzített kategóriák alkalmazása nem elegendő.

E két megközelítés dimenzióit foglalja össze a *2. táblázat:* egyrészt a gondolkodás irányát (deduktív vagy induktív), másrészt az elemzés fókuszának mélységét (részletek vagy átfogó mintázatok) tünteti fel. A táblázat nemcsak rendszerez, hanem reflexív módon rávilágít a szövegelemzési stratégiák mögötti kutatói logikára. A szöveg vizsgálata így nemcsak a korábbi előfeltevések tesztelésének, hanem egy közös

2. táblázat
Szövegelemzési kutatási modell

	Részlet (mozaik)	Mintázat (átfogó nézőpont)
Deduktív	*építőelem/absztrakt egység:* előre definiált fogalmak azonosítása	*rendszer:* elméleti modell igazolása, összefüggések megerősítése
Induktív	*motívum/toposz:* visszatérő gondolati formák, szövegminták azonosítása	*narratíva/jelentésháló:* kibontakozó értelmezési struktúra, elméleti összefüggések felismerése (elméletalkotás)

Forrás: saját szerkesztés.

értelmezési tér kialakításának is eszköze lehet, amely a kollektív tapasztalatokat strukturálva tágítja a tudományos gondolkodás határait. Ez különösen fontos, mivel a tudományos diskurzus nemcsak leírja a valóságot, hanem aktívan formálja is azt – társadalmi normákat, elvárásokat és értékeket közvetít.

Kutatásunk 245 tudományos cikk szövegkorpuszára épül, amelynek elemzésekor mindkét megközelítést egyidejűleg alkalmaztuk. Célunk nem pusztán az anyag strukturált feltérképezése, hanem egy olyan értelmezési keret alkalmazása is, amely egyszerre biztosít módszertani szigort és értelmezési rugalmasságot. Módszertanunk ezért deduktív és induktív elemekre egyaránt támaszkodik: a meglévő elméleti kategóriák keretezik az elemzést, ugyanakkor nyitottak maradunk a korpusz belső dinamikája alapján kibontakozó új jelentéstartalmakra is. A deduktív szakaszban előre definiált fogalmak szerint feltérképeztük a szövegekben megjelenő kulcstémákat, az induktív elemzés során pedig a jelentésrétegek és értelmezési mintázatok feltárására törekedtünk. Ez a kettős megközelítés lehetővé tette, hogy ne csupán rendszerezzük, hanem értelmezzük is a vállalkozáskutatás elmúlt három évtizedének tudományos diskurzusait – figyelembe véve a kutatói előfeltevéseket és a szövegek belső jelentéslogikáját, különösen annak fényében, hogy a gazdasági jelenségek értelmezését nemcsak objektív mutatók, hanem az azokat keretező történetek is alakítják (Shiller, 2019).

Végül a longitudinális áttekintés lehetővé teszi, hogy ne csupán a publikációs gyakoriság alakulását kövessük nyomon, hanem feltárjuk a vállalkozástani diskurzusban megjelenő toposzok, narratívák és kibontakozó jelentéshálók időbeli elmozdulásait is. Ezáltal olyan mintázatok válhatnak láthatóvá, amelyek nemcsak a szövegek tartalmi súlypontjait, hanem a tudományos gondolkodás mélyebb, strukturáló logikáját is tükrözik. Mindezek összességében képet adnak arról, hogyan formálódott a vállalkozásokhoz kapcsolódó tudományos értelmezés az egyes korszakokban – vagyis nemcsak azt tudjuk meg, miről írtak a kutatók, hanem azt is, hogyan mesélték el a vállalkozás társadalmi-gazdasági jelentését.

E megközelítés előnye, hogy lehetőséget ad a vállalkozástani írások strukturált vizsgálatára anélkül, hogy előre meghatároznánk, melyik nézőpontot tekintjük helyesnek vagy dominánsnak – így nyitva marad az értelmezési tér a szemléleti váltások és időbeli eltolódások feltérképezésére.

Alkalmazott módszertan

A kutatás arra irányult, hogy feltárja, miként változott a hazai vállalkozástani diskurzus az elmúlt 35 évben. Ezt a kérdést a Közgazdasági Szemle 1990 és 2024 között megjelent cikkeinek vizsgálatán keresztül közelítettük meg. Kutatásunk szándékosan egyetlen, a tudományterületet formáló folyóiratra fókuszált, mivel a különböző típusú és profilú orgánumok összevetése komoly szelekciós dilemmákat vetett volna fel, és módszertanilag kevésbé lett volna megalapozott. A Közgazdasági Szemle kiemelt szerepet tölt be a hazai közgazdasági diskurzus alakításában, így releváns lenyomatát adja annak, hogyan tematizálódott a vállalkozáskutatás különböző történeti időszakokban.

A vizsgálat során longitudinális kvalitatív tartalomelemzést alkalmaztunk, amely lehetővé tette az időben elnyúló tudományos narratívák és szemléletváltások azonosítását. A keresztmetszeti elemzésekkel szemben ez a megközelítés képes megragadni a fókuszeltolódásokat és az elméleti orientációk változásait (Szabó, 2012). Az adatkorpusz összeállításához a folyóirat online archívumát használtuk, és valamennyi szám összes cikkének címét és kivonatát átnéztük, automatizált szövegbányászati vagy algoritmikus szűrést nem alkalmaztunk. Amennyiben egy cikk relevanciája nem volt egyértelmű, azt először bevontuk az elemzésbe, és csak akkor zártuk ki, ha a szöveg alapján nyilvánvalóvá vált, hogy nem tartozik a vállalkozástani diskurzus körébe.

A tanulmányok kiválasztása tematikus előszűrés alapján történt. A címek és tartalmi fókusz alapján azokat a munkákat vontuk be a korpuszba, amelyek vállalati, szervezeti, piaci vagy vállalkozási működéssel foglalkoztak. A besorolás során a vállalkozástan tág, intézményi és kontextuális értelmezését alkalmaztuk, beleértve a határterületeket is, így a végső korpusz szakértői tartalmi megítélésen alapult, nem kizárólag kulcsszavas egyezésen.

A végleges minta 245 tanulmányból állt, miután kiszűrtük a könyvismertetéseket és azokat az írásokat, amelyek bár címük alapján kapcsolódónak tűntek, ténylegesen nem tartalmaztak vállalkozástani szempontból értelmezhető elemzést. A végső válogatást és tartalmi besorolást a kutatás szenior vezetői végezték, biztosítva ezzel az előzetes szűrési kritériumok érvényesülését, valamint az értelmezések megbízhatóságát és következetességét. Módszertani megközelítésünk követi Shepherd (2015) gyakorlatát, aki a *Journal of Business Venturing* harmincéves teljes archívumát cím- és kivonatalapú előszűréssel, majd egyenkénti szövegáttekintéssel vizsgálta át.

A kutatás értelmezési keretét a narratív közgazdaságtan szolgáltatta (Shiller, 2017), amelyhez hasonló megközelítést alkalmazott Szerb és Kocsis-Kisantal (2008) is, amikor a hazai vállalkozói kultúra narratíváit vizsgálta két napilapban megjelent írások alapján. A kutatás olyan hazai előzmények nyomvonalán halad, mint Halász (2021) ismertetője a történeti és diskurzív kutatás sajátosságairól vagy Virágh (2020) narratív elemzése a vállalkozáskutatás kanonizálódásáról. Módszertanunk ezt a szemléletet követve vizsgálja a vállalkozástan hazai tudományos reflexióit, a kvalitatív kutatások azon irányát erősítve, amely történeteken keresztül vizsgálja a jelenségeket (Von Eckartsberg, 1986), és a társadalmi-gazdasági jelenségek adott korokban megjelenő értelmezéseit igyekszik feltárni.

Elemzésünk tehát nem a vállalkozói szereplők, hanem a kutatói értelmezések és domináns narratívák feltérképezésére irányult. E narratívák azt mutatják meg, miként jelent meg és változott a vállalkozások tudományos megítélése, tematizálása és problematizálása a hazai közgazdaságtani diskurzusban.

Összefoglalva, a kiválogatott korpuszt négy egymásra épülő elemzési lépésben dolgoztuk fel: *1.* a vállalkozástani szintek és fókuszok mentén végzett deduktív kódolás *(1. táblázat)*, *2.* a szövegekben kirajzolódó induktív mintázatok azonosítása *(2. táblázat)*, *3.* az eredmények korszakok szerinti összesítése, végül *4.* a vizualizációk (ábrák, hőtérképek) elkészítése. Ezzel összhangban az elemzés három lépésben épül fel: először a mennyiségi aktivitást mutatjuk be *(1. ábra)*, ezt követően az elemzési szintek és kutatási fókuszok időbeli alakulását vizsgáljuk *(2.* és *3. ábra)*, végül a tematikus trendeket, azaz a kutatott témák hosszú távú elmozdulásait szemléltetjük *(4. ábra)*. Értékelő megállapításainkat a számszerű arányokra (ábrák, táblázatok) és a kódolási folyamat során feltárt mintázatokra alapozzuk.

Eredmények

Elsőként kvalitatív tartalomelemzéssel rendszereztük a vizsgált 245 cikket, a teljes szövegek értelmező kivonatolása révén. Ezt követően kvantitatív gyakorisági és trendalapú elemzéssel tártuk fel azokat a tematikus és elméleti mintázatokat, amelyek dominánsan meghatározták az adott korszak tudományos figyelmét.

Míg nemzetközileg a vállalkozáskutatás a 2000-es évektől vált egyre hangsúlyosabbá, és bár továbbra is a teljesítményalapú vizsgálatok domináltak, már megjelentek és fokozatosan teret nyertek a pszichológiai, valamint a magatartás-tudományi nézőpontok is (Wiklund et al., 2011), addig Magyarországon a vállalkozásokkal, különösen a kis- és középvállalkozásokkal kapcsolatos tudományos érdeklődés jóval tovább maradt marginális. Ennek egyik oka, hogy a rendszerváltást követő időszakban maga a hazai kkv-szféra is még csak formálódott: a kutatók nem tudták elérni a számukra releváns vállalkozói kört, elsődleges adatgyűjtésre csak elvétve nyílt lehetőség, míg a másodlagos adatok (például a statisztikák) megbízhatósága is korlátozott volt. Sok esetben a nyilvános adatok nem tükrözték pontosan a vállalkozások tényleges működését, amit a korabeli jogi és adminisztratív környezet sajátosságai is befolyásoltak.

Közel egy évtizeddel később azonban a társadalmi környezet fokozatos átalakulása lehetővé tette, hogy a vállalkozáskutatás nagyobb szakmai figyelmet kapjon, és egyre inkább elfogadottá váljon a hazai gazdaságtudományi diskurzusban is.

Az *1. ábra* a vállalkozástani témájú publikációk számának alakulását mutatja be. A kétéves mozgóátlag kisimítja az évenkénti kilengéseket, figyelembe véve, hogy egy tudományos cikk megszületése – az ötlet felmerülésétől a kutatás megvalósításán át a publikációig – jellemzően legalább két évet vesz igénybe. A görbe tehát nemcsak az adott év kutatási aktivitását, hanem az előző időszak összesített leképeződését is megmutatja.

1. ábra
A Közgazdasági Szemlében megjelent vállalkozástani témájú publikációk kétéves mozgóátlaga, 1990–2024

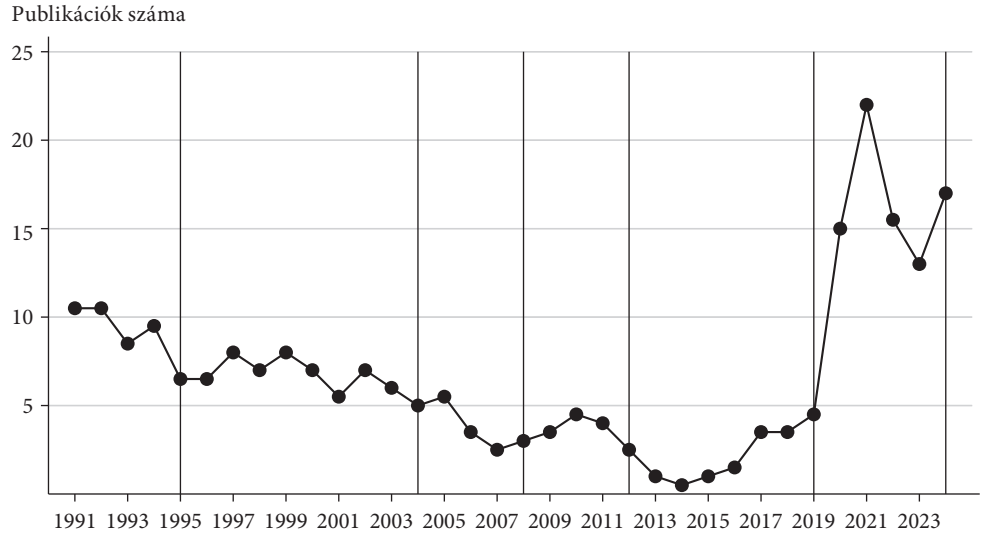

Forrás: saját szerkesztés.

Az éves adatsor alapján a vállalkozástan iránti tudományos érdeklődés az 1990-es évek elején mérsékelten, de érzékelhetően megnövekedett – feltehetően a rendszerváltást követő gazdaságszerkezeti változások hatására. Ezt követően az ezredfordulóig csökkenő tendencia figyelhető meg, majd a 2008-as pénzügyi válság után ismét növekszik, ezt követően pedig lankad a figyelem, hogy aztán 2015-től tartósan magas szintre emelkedjék. Ez az emelkedés egybeesik azzal az időszakkal, amikor a külföldi irányítású vállalatok GDP-termelésből való részesedése elkezdett csökkenni, és a gazdaságpolitikai diskurzusban újra előtérbe került a hazai vállalkozások gazdasági szerepe. *Vélhetően a Covid–19-járvány hatására a publikációk száma jelentősen megugrik, majd kissé visszaesik,* de a 2024-es érték még mindig jóval meghaladja a rendszerváltás körüli szintet. Az utolsó időszak kiugrásának értelmezésekor ugyanakkor figyelembe kell venni, hogy a folyóirat ebben az időszakban vállalkozási és vállalati témákra fókuszáló tematikus különszámot is közölt.

Mindazonáltal valószínűsíthető, hogy a vállalkozás válsághelyzetek idején válik kulcskérdéssé, amikor a gazdaságpolitikai és a tudományos figyelem ismét az alkalmazkodás, a túlélés és a gazdaság belső szereplőinek mozgástere felé fordul. Ennek mélyebb okait jelen kutatásunk nem vizsgálta, így csupán óvatos következtetést fogalmazhatunk meg, mert elképzelhető, hogy a tudományos figyelem válság idején részben más makrogazdasági vagy társadalmi kérdések (például infláció, költségvetési stabilitás vagy válságkezelési mechanizmusok) felé jobban eltolódik.

Továbbá az elmúlt három évtizedben a hazai vállalkozói szféra kutathatósága érdemben javult: a kutatók személyes tapasztalatai szerint az interjúalanyok, vállalkozók és cégvezetők nyitottsága fokozódott, míg a bizalmatlanság – különösen az

informális gazdasággal vagy adóhatósági félelmekkel összefüggésben – jelentősen enyhült. Emellett a vállalkozástani témájú kutatások intézményi és pályázati támogatottsága, valamint doktori programokban való megjelenése is erősödött. Bár jelen kutatásunk keretében ezt számszerűen nem vizsgáltuk, valószínű, hogy a primer adatokhoz való könnyebb hozzáférés, a kvalitatív megközelítések elfogadottsága és a strukturális támogatás együttesen is hozzájárultak ahhoz, hogy 2012 után látványosan növekedett a témához kapcsolódó publikációs aktivitás.

A vállalkozástan 35 éve – korszakok, váltások, új fókuszok

Az *1. ábrán* látható simított idősor hat markáns szakaszra tagolja az áttekintett időszakot. Kezdetben egy enyhén hullámzó stagnálás rajzolódik ki (1990–1995), amit egy lassú, de tartós lejtmenet követ (1996–2004). A csökkenő tendencia 2005 körül mélypontra ér, majd ezt egy óvatos, még a felszín alatt maradó fellendülés követi (2009–2012). A görbe ezt követően szelíd emelkedésbe kezd, jelezve, hogy a vállalkozáskutatás lassan, de biztosan utat tör magának a hazai tudományos figyelemben (2015–2019). A legutóbbi években pedig egyértelműen meredek, szinte exponenciális felívelés figyelhető meg, amely történeti csúcspontra emeli a témával foglalkozó közlemények számát (2020–2024).

A görbe határvonalai nemcsak statisztikai mintázatokat jelölnek, hanem érdemben összevethetők a magyar gazdaságpolitikai és társadalmi folyamatokkal is. Ezért a trendvizsgálat eredményeit a történeti és intézményi kontextusok figyelembevételével a következő módon neveztük el:

– rendszerváltás (1990–1995)
– I. integrációs szakasz (1996–2004)
– II. integrációs szakasza (2005–2008)
– válság (2009–2012)
– hét bő esztendő (2013–2019)
– koronavírus-járvány és háború (2020–2024)

Az 1990-es évek eleje a rendszerváltás utáni bizonytalanság és felfedezés időszaka, amikor a vállalkozás még újdonság, de a tudományos érdeklődés már megjelenik. Ezt követi az integráció első szakasza, amelyet a kutatási lendület fokozatos kifáradása jellemez – a figyelem csökken, miközben a kutatások intézményi beágyazottsága lassan alakul. A 2005–2008 közötti évek látványos mélypontot hoznak: úgy tűnik, hogy az uniós csatlakozás után a vállalkozások „sínre kerültek", és a téma kikerült a kutatások fókuszából.

A 2009-ben kezdődő gazdasági válság fordulópontot jelent: új problémák, új kérdések jelennek meg, a figyelem középpontjába kerülnek a túlélési és adaptációs stratégiák. Az érdeklődés már a válságot megelőzően ébredezni kezdett, de a krízis adja meg az igazi lökést a vállalkozástani diskurzus átrendeződéséhez. A 2013-tól induló időszak (a „hét bő esztendő") a gazdasági növekedés ideje, amely a kutatások számának és relevanciájának emelkedésével párhuzamosan zajlik: a vállalkozástan újra reflektorfénybe kerül, stratégiai jelentőségű témává válik.

A legutóbbi szakasz (a koronavírus-járvány és az orosz–ukrán háború által meghatározott időszak), mint arra az előzőkben már utaltunk, példátlan publikációs aktivitást mutat. A krízisek miatt előtérbe kerültek a bizonytalan környezethez való alkalmazkodást, a stratégiaalkotást és a vállalkozások rugalmasságát vizsgáló feltáró elemzések.

Mindazonáltal hangsúlyozzuk, hogy bár a korszakolás szükségszerűen szerzői konstrukció, a választott szakaszok mégis a tudományos és gazdaságpolitikai diskurzusban is markáns fordulópontokhoz kapcsolódnak, amit az *1. ábra* kétéves mozgóátlagon alapuló simított idősora vizuálisan is alátámaszt. A *2. ábra* a vizsgálati szintek időbeli változását mutatja be az 1990 és 2024 között megjelent vállalkozástani publikációk alapján.

2. ábra
A vizsgálati szintek változása korszakonként, 1990–2024

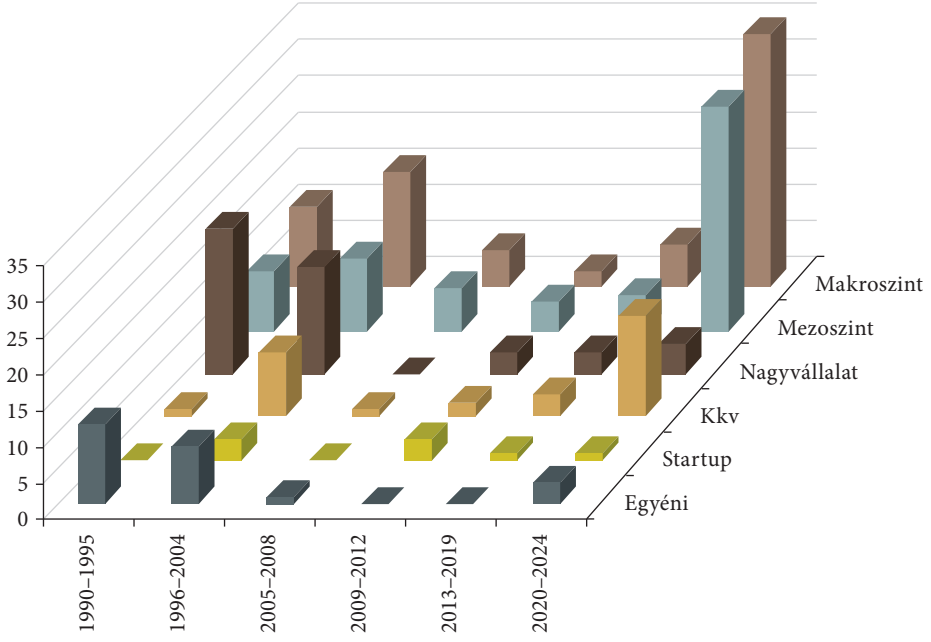

Forrás: saját szerkesztés.

Megvizsgáltuk, hogy az egyes korszakokban mely vizsgálati szintek dominálták a vállalkozástani diskurzust, illetve azt is, hogy a különböző szintek súlya hogyan alakult az elmúlt három és fél évtized során. Korszakonként elemezve a következő mintázat rajzolódott ki: az első két időszakban (1990–1995 és 1996–2004) a nagyvállalatokra fókuszáló kutatások domináltak, miközben fokozatosan erősödött a makroszint szerepe is. A harmadik korszakban (2005–2008) egyértelmű makro- és mezoszintű dominancia figyelhető meg – a nagyvállalatok szinte teljesen eltűntek a fókuszból. A negyedik korszakban (2009–2012) egyfajta kiegyensúlyozottság jelent meg: a kutatói figyelem több vizsgálati szint között oszlott meg, köztük újra megjelentek

a nagyvállalatok és a startupok is. Az ötödik és a hatodik korszakban (2013–2019, illetve 2020–2024) a makro- és mezoszintű megközelítések túlsúlya tér vissza – ez részben az ágazati és rendszerszintű kérdések felértékelődésével, részben az elemzések adatbázisokra támaszkodó jellegével magyarázható.

Az egyes vizsgálati szintek hosszú távú ívét áttekintve a következő tendenciák rajzolódnak ki:

– Az egyéni szintű vizsgálatok látványosan visszaszorultak, marginalizálódtak.
– A kkv-k állandó, de sosem domináns szereplői maradtak a diskurzusnak.
– A makroszint stabilan meghatározó maradt, még ha időnként háttérbe szorult is.
– A mezoszint hullámzó intenzitással volt jelen, de csaknem minden korszakban érezhető nyomot hagyott.
– A nagyvállalati fókusz dominanciája az 1990-es években volt a legerősebb, de mára nagyrészt visszaszorult.
– A startupok rövid időre kiléptek a láthatatlanságból, de a legfrissebb időszakra ismét marginálissá váltak – kutatási szinten jóval kisebb figyelem övezi őket, mint amekkora szerepet a közpolitikai és médiatérben betöltenek.

E folyamatok egyik lehetséges magyarázata az adatokhoz való hozzáférés eltérő lehetőségeiben rejlik. A kutatások jellemzően olyan vizsgálati szintekre koncentrálódtak, ahol strukturált, nyilvánosan elérhető adatok (például statisztikák, szakpolitikai dokumentumok) álltak rendelkezésre. A kisebb szervezeti egységek – különösen az egyéni szintű kutatások – a vizsgált időszak nagy részében háttérbe szorultak, jelenlétük csupán a legutóbbi korszakban erősödik fel újra. Ennek oka lehet a kutatói hozzáférés fokozatos javulása, az elemzések módszertani apparátusának bővülése, valamint az a felismerés, hogy a vállalkozói döntések és tapasztalatok mikroszintű vizsgálata fontos kiegészítője lehet a gazdaságszerkezeti elemzéseknek.

A kis- és középvállalkozások, valamint a startupok az elmúlt években mind hazai, mind európai uniós szinten a gazdaságpolitikai figyelem középpontjába kerültek: a versenyképesség kulcsszereplőiként tekintenek rájuk, mivel belőlük nőhetnek ki a jövő nagyvállalatai. Ez a kiemelkedő gazdaságpolitikai figyelem ugyanakkor nem tükröződik egyértelműen a tudományos kutatásokban. A róluk szóló publikációk számosságát tekintve a kkv-k és a startupok továbbra is marginális szerepet töltenek be – ahogyan az az ábrán látható. Ez a kutatási háttér részben magyarázhatja, hogy a tudományos érdeklődés továbbra is elsősorban a könnyebben hozzáférhető, statisztikai alapú, makroszintű jelenségek felé irányul. A kkv-król és startupokról szóló elemzések ezzel szemben ritkábbak, ami arra utal, hogy a tudományos diskurzus nemcsak a gazdasági folyamatokhoz, hanem a kutathatóság strukturális feltételeihez is igazodik.

Következésképpen a tudományos diskurzus alakulását (például azt, hogy milyen szereplőkről milyen szemlélettel és milyen mélységben születnek tudományos elemzések) a gazdasági folyamatok, *a tudományos legitimáció mechanizmusai, az intézményi környezet és a tudományterületi hagyományok együttesen formálják.*

A *3. ábra* a vállalkozástani publikációk tematikus fókusz szerinti eloszlását mutatja korszakokra bontva. A fókuszok időbeli megoszlása alapján jól látható, hogy a vállalkozáskutatásban a kontextusorientált megközelítések hosszú ideig meghatározók voltak. Az első

3. ábra
A kutatási fókusz változása korszakonként, 1990–2024

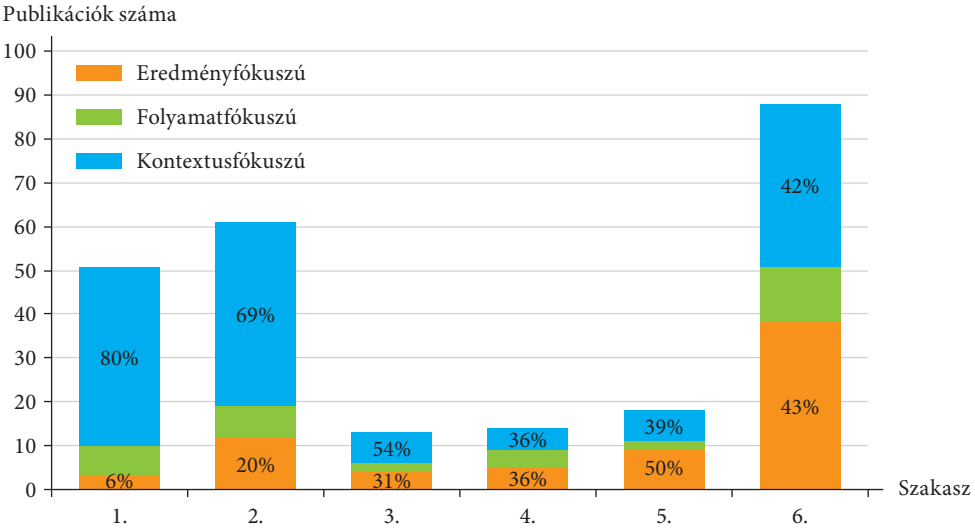

Forrás: saját szerkesztés.

három korszakban (1990–2008) a publikációk döntő többsége a vállalkozásokat körülvevő intézményi, társadalmi és gazdasági környezetre összpontosított, a rendszerváltás utáni gazdasági-társadalmi átalakulás értelmezésére helyezte a hangsúlyt. Az eredményfókusz már a második korszakban megjelent, de számottevő érdeklődést csak később ért el.

A negyedik korszak (2009–2012) kiemelkedik abból a szempontból, hogy ebben az időszakban kiegyenlítettebbé vált a figyelem eloszlása a három fókusz között. Ez az elmozdulás feltehetően összefügg a 2008-as válság utóhatásaival: az alkalmazkodás, a szervezeti válaszok és az eredmények értelmezése iránti érdeklődés megerősödhetett, miközben a kontextus iránti érzékenység is megmaradt. Bár nem beszélhetünk klasszikus értelemben vett paradigmaváltásról, ez az időszak mégis a kutatói figyelem ideiglenes átrendeződésének időszaka, ami azt mutatja, hogy a vállalkozásokat többféle elméleti keretben is érdemes volt vizsgálni.

Az ötödik korszakban (2013–2019) a kutatói érdeklődés a vállalkozások gazdasági teljesítményére, versenyképességére és innovációs képességére összpontosult, ugyanakkor a kontextusorientált fókusz továbbra is jelentős maradt. A hatodik korszakban (2020–2025) kettős dominancia figyelhető meg, azaz az eredmény és a kontextus fókuszának együttes erősödése. Ez az időszak is erősen válságokkal terhelt (Covid–19, háború, inflációs sokk), így nem meglepő, hogy a kutatások egyszerre kíváncsiak a külső környezeti hatásokra és az azokkal szembeni szervezeti teljesítményre.

A folyamatfókusz mindvégig alulreprezentált maradt, aminek több oka lehet. Egyrészt kevés a hosszabb távú, longitudinális vállalkozáskutatás, másrészt a kutatások fókusza gyakran a vállalkozás eredményességére korlátozódik. Másfelől a közgazdaságtani fősodor elméleteiben a vállalkozás mint dinamikus, cselekvésvezérelt folyamat (döntések, erőforrás-mozgósítás, alkalmazkodás) kisebb hangsúlyt kap a modellezés és

az empirikus vizsgálat nehézségei miatt. Ennek következtében *a tudományos diskurzusban ritkábban jelennek meg azok a kérdések, amelyek a vállalkozások vezetői számára közvetlenül relevánsak lennének*. Emögött részben a tudományos legitimáció mechanizmusai húzódnak meg: például a publikációs kényszerek, a főáramú témák preferálása, az adatgyűjtés erőforrásigénye vagy a bírálói preferenciák (Akerlof, 2020).

Tematikus hangsúlyváltozások

A vizsgálati szintek időbeli változásának feltárását követően kutatásunk második szakaszában a vállalkozástani tanulmányok *tematikai súlypontjait* elemeztük. A kódolás során *164 különálló témát jelöltünk meg.*[2] Ezek közül sok szorosan összefüggött egymással, és több publikáció is több tematikai fókuszt érintett, ezért a tartalmi átfedések kezelésére a részletes címkéket *14 koherens témacsoportba* rendeztük.

Ezt követően azt vizsgáltuk, hogy az egyes korszakokban mely témák kerültek előtérbe, illetve háttérbe – ezt a *4. ábra,* egy tematikus hőtérkép foglalja össze, azaz a vállalkozásokkal és vállalati működéssel kapcsolatos tematikus hangsúlyok változását mutatja, beleértve az intézményi és gazdaságpolitikai kontextushoz kapcsolódó kérdéseket is. Az ábrán színárnyalatok jelölik az egyes témák korszakonkénti dominanciáját, a cellákban pedig a vonatkozó publikációk száma szerepel. Az ábra így átfogó képet nyújt a kutatási súlypontok hosszú távú változásáról.

A tematikai fókuszok korszakonkénti eloszlása azt mutatja, hogy a magyar vállalkozáskutatás különböző időszakokban eltérő témasúlypontokat részesített előnyben. Az 1. korszakban (1990–1995) a rendszerváltás utáni gazdasági átalakulás kulcstémái domináltak. A legtöbb publikáció a privatizációhoz kapcsolódott, de hangsúlyosan jelent meg a kkv-k helyzete, a vállalkozásfinanszírozás, valamint a gazdaságpolitika is. Ez a korai tematika a piacgazdasági berendezkedéshez kapcsolódó normatív és intézményi átalakulást tükrözi, amelyben a makroszintű, rendszerbe ágyazott megközelítések domináltak.

A 2. korszakban (1996–2004) kiegyenlítettebbé vált a tematikai eloszlás. Csökkent a privatizáció súlya, előtérbe került az iparági átalakulás, a strukturális átrendeződés és a regionális fejlődés. A gazdaságpolitikai fókusz és a finanszírozás iránti érdeklődés megmaradt, de már kevésbé volt domináns.

A 3. és 4. korszakban (2005–2012) látványosan visszaesett a publikációs aktivitás. Az a kevés cikk is megoszlott több téma között, így nem alakult ki érdemi dominancia. Ez széttartó, iránykereső diskurzusra utal. Az 5. korszakban (2013–2019) újra emelkedni kezdett az aktivitás. Bár továbbra sem beszélhetünk markáns témasúlypontokról, már érzékelhető a vállalati teljesítmény, az iparági alkalmazkodás és a stratégiai kérdések felé való fordulás. A vállalkozásfinanszírozás, a kockázati tőke és a tőkeszerkezet témaköre új erőre kap.

[2] Fontos megjegyezni, hogy például a „privatizációt" csak azokban az esetekben rögzítettük témaként, ahol a publikáció egyrészt vállalkozástani elméleti keretbe illeszkedik, másrészt a privatizációt érdemi tartalmi fókuszával tárgyalja.

4. ábra
Tematikus súlypontok korszakonként, 1990–2024

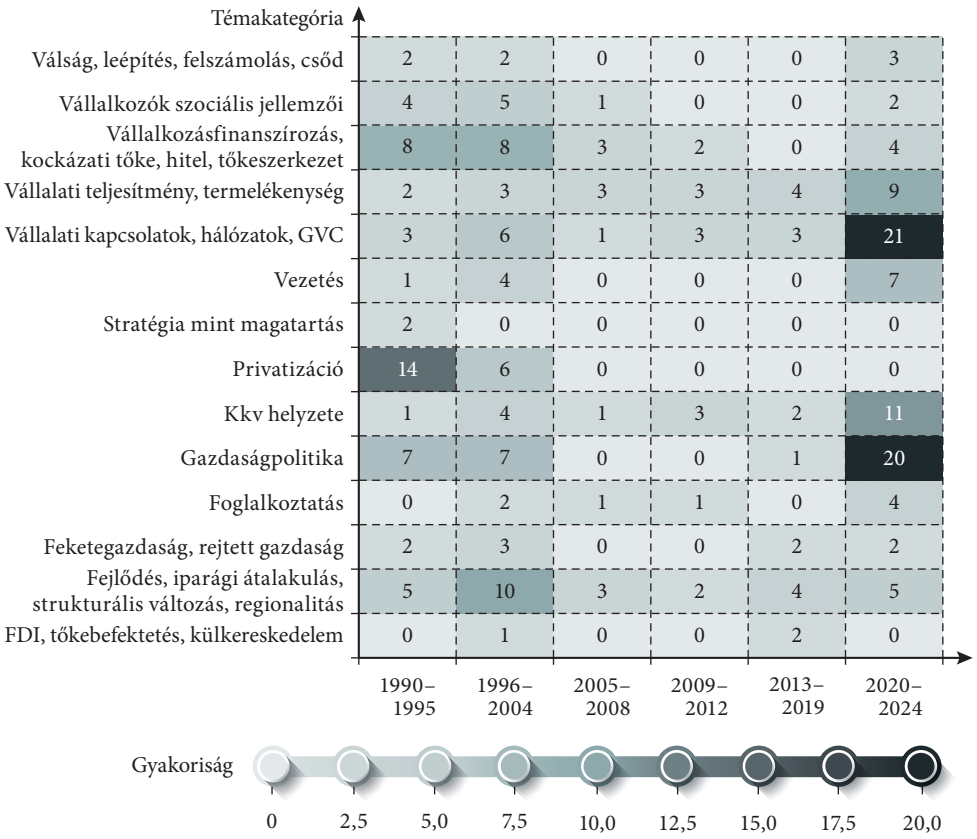

Forrás: saját szerkesztés.

A 6. korszak (2020–2024) tematikai szempontból egyértelmű fordulópontot jelent. Egyrészt kiemelkedik kutatási intenzitásával (88 publikáció), másrészt markáns átrendeződést mutat a vállalkozástani diskurzusban. A korszak publikációinak csaknem a negyede (21 cikk) globális értékláncokkal és vállalati kapcsolathálózatokkal foglalkozik, míg a gazdaságpolitikai kérdések szintén kiemelt súllyal jelennek meg (20 cikk, ~23 százalék). A kkv-k helyzete (11 cikk) és a termelékenységi kérdések újra hangsúlyossá válnak. Ez az átrendeződés azt jelzi, hogy a vállalkozás egyre inkább nem pusztán autonóm egységként, hanem beágyazott, kapcsolatok révén működő rendszerként jelenik meg a tudományos narratívákban. A válság mint önálló tematika is újra megjelenik (3 cikk), ami a gazdasági sokkokra adott vállalati reakciók iránti növekvő kutatási érdeklődésre utal.

Emellett a témadominanciák átrendeződése is szembetűnő: a privatizáció- és FDI-központú fókusz fokozatosan háttérbe szorult, helyét a globális értékláncokhoz és beszállítói kapcsolatokhoz igazodó megközelítések vették át. Ugyanakkor a gazdaságpolitika és az állam szerepe – kisebb hangsúlyeltolódásokkal – végig meghatározó elem maradt a vállalkozásokkal kapcsolatos diskurzusban.

A *3. táblázat* az elmúlt 35 év hazai vállalkozáskutatásának tematikai súlypontjait összesíti. A cél nem az elméleti besorolás, hanem annak feltárása, hogy a publikációk mely kérdésekre, jelenségekre vagy problématerületekre helyezték a hangsúlyt – és melyeket hanyagoltak el. A kategóriák részben átfedhetnek, de a táblázat jól tükrözi, milyen témák váltak dominánssá a hazai diskurzusban, és hol volt kisebb a kutatói figyelem. A tematika meghatározásánál minden esetben a publikáció elsődleges fókuszát vettük alapul.

3. táblázat
A 35 éves tematikai trend – összesítő táblázat

Téma	Publikációk száma (darab)	Részarány (százalék)
FDI, tőkebefektetés, külkereskedelem	3	1,2
Fejlődés, iparági átalakulás, strukturális változás, regionalitás	29	*11,8*
Feketegazdaság, rejtett gazdaság	9	3,7
Foglalkoztatás	8	3,3
Gazdaságpolitika	35	*14,3*
Kkv-k helyzete	22	9,0
Privatizáció	20	8,2
Stratégia	2	0,8
Vezetés	12	4,9
Vállalati kapcsolatok, hálózatok, globális értékláncok	37	*15,1*
Vállalati teljesítmény, termelékenység	24	*9,8*
Vállalkozásfinanszírozás, kockázati tőke, hitel, tőkeszerkezet	25	*10,2*
Vállalkozók szociális jellemzői	12	4,9
Válság, leépítés, felszámolás, csőd	7	2,9
Összesen	245	100

Forrás: saját szerkesztés.

A 14 fő téma időbeli megjelenése alapján hat nagyobb trendet azonosíthatunk a hazai vállalkozáskutatás elmúlt 35 évében, amelyek mentén jól kirajzolódnak a kutatói érdeklődés változásai és visszatérő mintázatai.

Az *első trendbe* azok a témák tartoznak, amelyek meglepően kevés figyelmet kaptak, noha a gyakorló szakemberek számára kifejezetten relevánsak. Idesorolható a közvetlen külföldi működő tőke (FDI), a külkereskedelem, valamint a stratégia. Ezek a területek különösen a növekedni kívánó kis- és középvállalkozások számára vetnek fel kulcskérdéseket, legyen szó a nemzetközi piacokra való kilépésről, a terjeszkedés stratégiai lépéseiről vagy a napi döntések cselekvéssorozatként való értelmezéséről. A stratégia vizsgálata különösen alulreprezentált – nemcsak a hagyományos, cél- és eredményorientált megközelítések, hanem a stratégiai döntések és cselekvések mindennapi gyakorlatát elemző irányzatok (például *strategy as*

practice) esetében is. Ennek ritka megjelenése összefüggésbe hozható azzal is, hogy – mint korábban jeleztük – a folyamatorientált megközelítések általánosságban is háttérbe szorulnak a hazai diskurzusban.

A *második trendbe* azok a domináns témák tartoznak, amelyek az egész vizsgált időszak alatt jelen voltak. Az iparági átalakulás és a gazdaságpolitika szerepe korszakonként eltérő intenzitással, de folyamatosan érzékelhető, és ezek a témák végig a kutatói figyelem középpontjában maradtak.

A *harmadik trendet* a vissza-visszatérő témák alkotják, amelyek a tudományos érdeklődésben nem folyamatosan, de újra és újra felbukkannak. Ilyenek a feketegazdaság, a foglalkoztatás és a finanszírozási kérdések – ezek a témák más kontextusban és más motivációk mentén merültek fel a rendszerváltás utáni korszakokban és az utóbbi években. Például míg a kilencvenes évek elején a feketegazdaság a túlélés eszköze volt, ma inkább a gazdaság fehéredése és a transzparencia kerül előtérbe. A foglalkoztatás problémája korábban a munkanélküliségre, ma inkább a munkaerőhiányra vonatkozott. A finanszírozás kérdésköre a rendszerváltás után elsősorban a pénzhiányt tárgyalta, míg napjainkban egyre gyakrabban a konzervatív finanszírozói, vezetői hozzáállást jelölik meg akadályként. A visszatérő témák tehát nem ismétlődnek, hanem átalakulnak – új gazdasági-társadalmi viszonyokat tükrözve.

A *negyedik trendet* azok a lecsengő témák képviselik, amelyek a korábbi korszakokban még meghatározók voltak, de mára nagyrészt eltűntek a publikációs térképről. A privatizáció természetes módon ilyen – relevanciája a rendszerváltást követő évekre korlátozódik. Érdekesebb azonban a vállalkozók társadalmi jellemzőinek visszaszorulása. Ezek a kutatások a vállalkozók motivációira, képzettségi, státuszbeli és demográfiai hátterére koncentráltak, és a jövőben is részesülhetnének nagyobb kutatói figyelemben – ha például arra keresnénk választ, hogyan válhatna több fiatalból, különösen több diákból vállalkozó. Az oktatási és szemléletformálási kérdések miatt ez a téma új megvilágításba kerülhetne.

Az *ötödik trendet* azok a témák képviselik, amelyek a hatodik korszakban hirtelen megerősödtek: ezek a kis- és középvállalkozások helyzete, valamint a vezetés kérdésköre. E hangsúlynövekedés mögött negatív oldalról feltehetően a válságokkal terhelt környezet, pozitív oldalról pedig egy érett vállalkozói kör kialakulása áll, ami új kutatási kérdéseket vetett fel a döntéshozatal, az alkalmazkodás és a túlélés dimenzióiban.

A *hatodik trend* a vállalati teljesítményre irányuló stabil figyelem. Ez a témakör szinte minden korszakban jelen volt, de különösen a 3–5. korszakokban volt markáns: ezekben az időszakokban a publikációk 23, 21 és 22 százaléka kapcsolódott ehhez a területhez, ami kifejezetten élénk kutatói érdeklődésre utal. Ez persze nem meglepő, tekintve, hogy az eredményorientált megközelítések fokozatos térnyerésével párhuzamosan a teljesítménnyel kapcsolatos konkrét kutatási kérdések is egyre hangsúlyosabbá váltak.

Összefoglalva, a *4. ábra* erőssége, hogy egyértelműen kirajzolja a domináns témákat (amelyekhez számos cikk kapcsolódott), az elhanyagoltakat (amelyekkel csak néhány cikk foglalkozott, vagy nem kapcsolódott hozzájuk egyetlen közlemény sem), valamint azt is, hogy a domináns kutatási fókuszok nem mindig estek egybe

az adott korszak gazdaságtörténeti eseményeivel. Ez arra utal, hogy a kutatói érdeklődés nem pusztán az aktuális gazdasági folyamatokat követte, hanem szabadon is alakult, feltehetően a nemzetközi publikációs trendek, konferenciák és kutatócsoportok inspirációi nyomán. Nem meglepő tehát, hogy a diskurzus az évek során fokozatosan átstrukturálódott, de nem beszélhetünk éles fókuszváltásról. A gazdasági rendszer, a teljesítmény és az intézményi működés végig a kutatói érdeklődés középpontjában maradt, míg a mikroszintű, cselekvésalapú megközelítések marginális szerepet töltenek be.

Jelentéshálók és fogalmi kapcsolatok a hazai vállalkozáskutatásban

Végezetül a Közgazdasági Szemlében 1990 és 2024 között megjelent, vállalkozással foglalkozó 245 tanulmány elemzése alapján szemantikus hálót készítettünk. Az *5. ábra* a vállalkozáskutatásban megjelenő kulcsfogalmak közötti kapcsolatrendszert vizualizálja; célja nem a tematikus térképezés, hanem a fogalmak közötti együtt mozgás vizuális megjelenítése. A háló csomópontjai a tanulmányokban leggyakrabban előforduló fogalmak, míg az élek azokat a kapcsolódásokat jelölik, ahol két fogalom legalább egy cikkben együtt szerepelt. A vastagabb élvonal erősebb kapcsolatot, vagyis gyakoribb együtt szereplést szemléltet.

Az elrendezés algoritmikus úton történt, így a csomópontok elhelyezése nem jelent sem térbeli, sem elméleti közelséget – az egyes fogalmak véletlenszerűen kerültek elosztásra úgy, hogy jól olvashatók legyenek, és a kapcsolatok ne fedjék egymást. A csomópontok színezése azt mutatja meg, hogy az adott fogalom először mely korszakban jelent meg hangsúlyosan a diskurzusban; a színezés tehát az első tematikus előfordulás alapján történt, még akkor is, ha a fogalom későbbi időszakokban is szerepelt, esetenként gyakrabban is. Ezt a többletjelenlétet a kapcsolatok erősségének ábrázolásával tettük érzékelhetővé: a vastagabb élvonal erősebb kapcsolatot, vagyis gyakoribb együtt szereplést szemléltet.

Néhány kulcsfogalom tisztázása elengedhetetlen az ábra értelmezéséhez. Az „állam" ebben a kontextusban elsősorban tulajdonosi vagy rendszerszintű szereplőként jelenik meg, például a privatizációval összefüggésben. Ezzel szemben az „állami szerepvállalás" az állam aktív közreműködését jelöli, mint például a válságkezelési beavatkozások, támogatási programok vagy vállalkozásfejlesztési eszközök. A „gazdaságpolitika" tágabb, stratégiai szintű fogalom, amely a gazdasági célok és eszközök rendszerére utal – idetartozik például a fiskális és monetáris politika, a strukturális reformok vagy a beruházásösztönzés. A „szabályozás" pedig az állami beavatkozás normatív eszközeit jelöli: olyan jogi és intézményi kereteket, amelyek meghatározzák a gazdasági szereplők mozgásterét.

A háló a fogalmak kapcsolódásait szemlélteti, hozzájárulva a vállalkozáskutatás fogalmi térképének időbeli és szerkezeti feltárásához. Például az „innováció" több irányból is kapcsolódik a „versenyképességhez", az „alkalmazkodáshoz" és a „vállalkozói kompetenciához", míg a „kockázatvállalás" és a „családi vállalkozás" kevésbé integráltan, inkább elkülönülve jelennek meg a hálóban. Hasonlóképp a „klaszter"

5. ábra
A vállalkozáskutatás diskurzusának jelentéshálója, 1990–2024

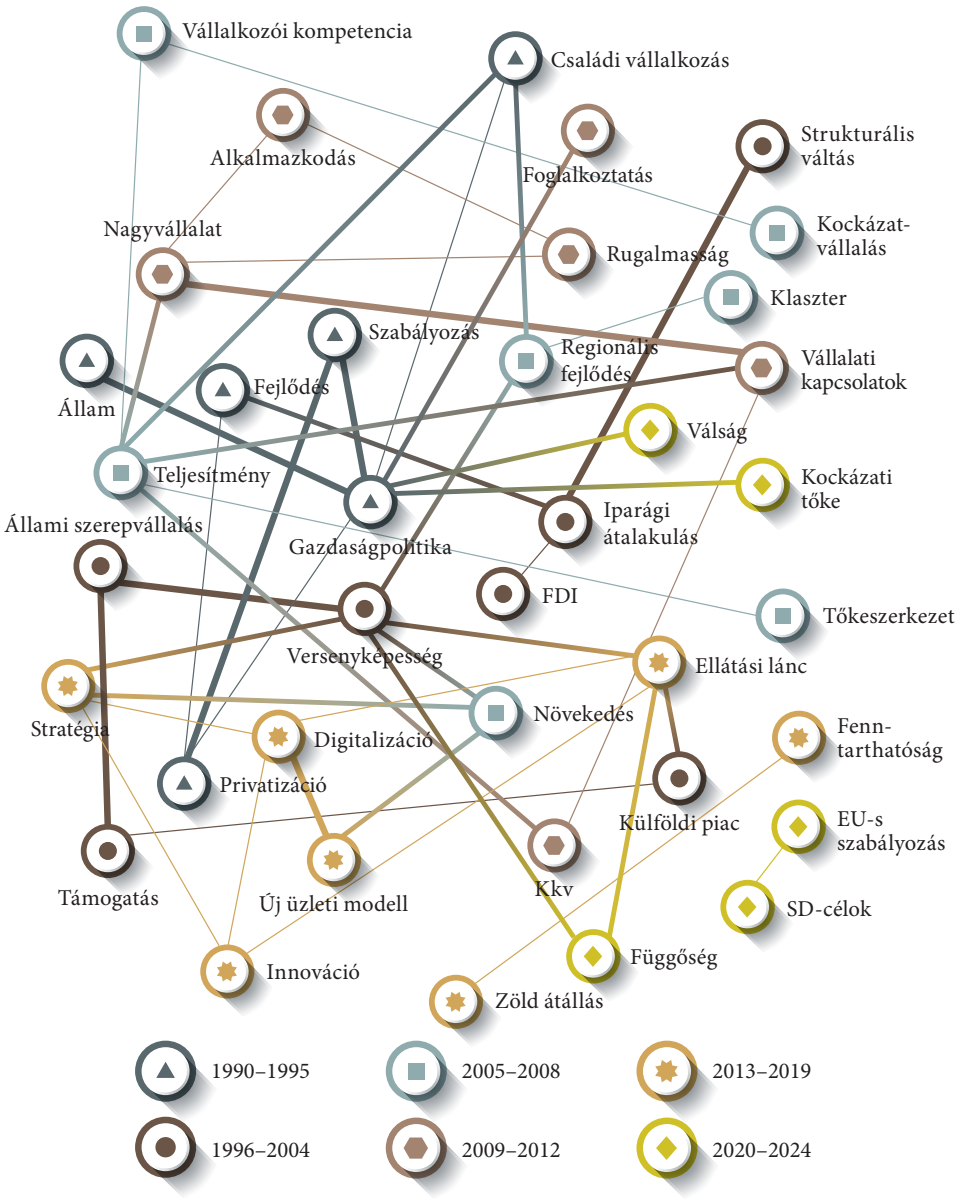

Forrás: saját szerkesztés.

és a „regionális fejlődés” csak közvetve kapcsolódnak egymáshoz az „iparági átalakuláson” keresztül.

A jelentésháló alakulása különösen jól nyomon követhető a korszakos bontásban. Az 1. korszakban (1990–1995) a kutatási fókusz erőteljesen kötődött a rendszerváltás makrogazdasági és politikai összefüggéseihez. Ekkor szoros kapcsolat

figyelhető meg az „állam", a „gazdaságpolitika", a „szabályozás" és a „privatizáció" fogalmai között, amelyek együtt egy erőteljesen normatív, rendszerelméleti jelentéshálót alkotnak. A hálóban megjelenik a „családi vállalkozás" és a „gazdaságpolitika" kapcsolata is, bár ennek súlya csekély; ez arra utal, hogy a mikro- és makroszintű szempontok csak esetlegesen érintkeztek. A korai tudományos írások többnyire nem a hazai társadalmi-gazdasági kontextusból kiindulva fogalmaztak meg vállalkozásorientált, értékteremtésre fókuszáló nézőpontokat, hanem külső – elsősorban nyugati – normarendszerek követésére épültek. A kutatások célja így nem a hazai modellalkotás volt, hanem meglévő elméleti sémák alkalmazása, ami a vállalkozói szerep értelmezését is a gazdasági átmenet technikai eszközévé tette. Másképp fogalmazva: nem alakítani próbáltunk, hanem megfelelni – ez pedig hosszú időre kijelölte a vállalkozáskutatás fogalmi horizontját.

A 2. korszakban (1996–2004) a kutatói fókusz fokozatosan elmozdul a rendszerlogikától az intézményi és működési feltételek vizsgálata felé. A szemantikus háló szerint megjelenik a „vállalkozói kompetencia" kapcsolata a „családi vállalkozás" és a „kockázatvállalás" fogalmaival, jelezve, hogy a vállalkozó nézőpontja lassan bekerül a kutatások látóterébe. Ezzel párhuzamosan új hangsúly jelenik meg: a „versenyképesség" és az „állami szerepvállalás" közötti erős kapcsolat azt jelzi, hogy a kutatásokban egyre hangsúlyosabbá válik az ösztönzési környezet. A „privatizáció" és a „támogatás" társítása arra utal, hogy az állami szerep nem tűnt el, csak átalakult – a tulajdonosi jelenlét helyett a szabályozási és támogatási eszközökre épülő beavatkozás vált meghatározóvá. Emellett a „fejlődés", az „iparági átalakulás" és a „strukturális váltás" közötti kapcsolatok azt jelzik, hogy a figyelem egyre inkább a gazdasági szerkezet közép- és hosszú távú átrendeződésére irányul, összekapcsolva az FDI-hoz kötődő diskurzusokkal is. Bár ezek a témák már közelebb kerülnek a vállalkozási környezethez, a vizsgálatok továbbra is elsősorban intézményi és makroszintű logika szerint szerveződnek.

A 3. korszakban (2005–2008) a vállalkozáskutatás kétféle tematikai irányban bővül. Egyrészt a „regionális fejlődés" és a „klaszter" közötti kapcsolat, valamint a „szabályozás" e mezőhöz való kapcsolódása azt jelzi, hogy továbbra is meghatározók maradnak a térségfejlesztési és intézményi kereteket vizsgáló kutatások. Másrészt a „vállalkozói kompetencia" egyre szorosabb összefüggésbe kerül a „kockázatvállalás", a „teljesítmény" és a „tőkeszerkezet" fogalmaival, ami arra utal, hogy a vállalkozásokat összetettebb, többdimenziós elemzési keretben kezdik vizsgálni. A „versenyképesség" ebben az időszakban elsősorban a „regionális fejlődéshez" kapcsolódik, jelezve, hogy a teljesítmény értelmezése továbbra is erősen beágyazott marad a gazdaságpolitikai és területi kontextusba.

A 4. korszakban (2009–2012) a vállalkozáskutatásban új hangsúlyt kap a vállalati teljesítmény vizsgálata, különösen a kapcsolati beágyazottsággal való összefüggésében. A szemantikus háló alapján a kutatások a szervezetek működési jellemzőit és eredményességét kezdték fókuszba állítani: a nagyvállalatok mellett a kis- és középvállalkozások vizsgálata is egyre erőteljesebben megjelenik a diskurzusban. A „vállalati kapcsolatok" szorosan kapcsolódnak a „teljesítmény" fogalmához, ez azt jelzi, hogy a hálózati együttműködések, interakciós struktúrák és beágyazottságok mint versenyképességi tényezők

kezdenek előtérbe kerülni. A „strukturális váltás" és a „foglalkoztatás" kapcsolata pedig arra utal, hogy a gazdasági szerkezet átalakulását a kutatások társadalmi következményeiben, különösen a munkaerőpiac szintjén is értelmezik.

Az 5. korszakban (2013–2019) a vállalkozásokat egyre inkább globális és digitális összefüggésrendszerben vizsgálják. A „versenyképesség" és a „digitalizáció" kapcsolata, valamint az „új üzleti modell" köré szerveződő fogalmak azt mutatják, hogy a kutatásokban megjelenik a technológiai alkalmazkodás és a piacbővítés összekapcsolt értelmezése. A „családi vállalkozás" és a „teljesítmény" közötti szoros kapcsolat, valamint a „regionális fejlődéshez" való kötődése pedig azt jelzi, hogy a kisebb, lokálisan beágyazott cégek is egyre hangsúlyosabb fókuszponttá válnak. Emellett a „támogatás" és az „állami szerepvállalás" együtt járása is gyakoribbá válik, jelezve, hogy a vállalkozáskutatásban újra hangsúlyt kap az intézményi és ösztönzési környezet elemzése, immár nem a privatizáció, hanem az aktív állami szerepvállalás kontextusában.

A 6. korszakban (2020–2024) a kutatások középpontjába a vállalkozások globális kitettsége és technológiai alkalmazkodása kerül. Az „ellátási lánc", a „külföldi piac" és a „függőség" közötti szoros kapcsolatok azt mutatják, hogy a nemzetközi gazdasági környezet kockázatai kiemelt vizsgálati szemponttá válnak. A „digitalizáció" és az „új üzleti modell" közötti kapcsolat továbbra is erős marad, ami arra utal, hogy az üzleti modell váltása központi elem a vállalkozáskutatásban. Végül a „gazdaságpolitika" kapcsolatai – a „foglalkoztatással" és a „kockázati tőkével" – egyaránt jelzik, hogy a kutatásokban megjelenik az állami beavatkozás társadalmi és innovációs vetülete is. A „fenntarthatóság" és az „SD-célok" (a fenntartható fejlődéssel összefüggő célok) kapcsolatai továbbra is gyengék, nem képeznek meghatározó fogalmi csomópontot.

A kapcsolatok erősségének vizsgálata alapján megfigyelhető, hogy a vállalkozáskutatás fogalmi hálója az idők során egyre sűrűbbé és rétegzettebbé válik. Bár már a korábbi korszakokban is megjelennek erőteljes fogalmi kapcsolatok, a későbbi időszakokra jellemző, hogy egyre több kulcsfogalom körül szerveződik többirányú, erős együtt járás. Különösen a „teljesítmény", a „digitalizáció", az „új üzleti modell" és a „stratégia" esetében figyelhető meg, hogy nem elszigetelt, hanem kapcsolati csomópontként jelennek meg. Ez arra utal, hogy a kutatások a vállalkozásokat mind összetettebb értelmezési keretben, több szempontú összefüggések szerint vizsgálják.

Következtetések

Tanulmányunk célja az volt, hogy a Közgazdasági Szemlében 1990 és 2024 között megjelent cikkeket vizsgálva feltárjuk, miként tematizálódott a vállalkozás a hazai közgazdasági gondolkodásban. A vizsgálat során módszeres szövegelemzést alkalmaztunk: 245 tanulmányt dolgoztunk fel, és három tartalmi dimenzió szerint azonosítottunk átalakuló mintázatokat – a vizsgálat szintjei, a kutatási fókuszok és a tematikai súlypontok alapján.

Tudomásunk szerint ez az első hazai vállalkozáskutatási vizsgálat, amely egyszerre térképezi fel az elméleti, módszertani és diskurzív szempontokat, valamint ezek időbeli alakulását. Két egymást kiegészítő elemzési logikát dolgoztunk ki: az

egyik a vizsgálati szintek és kutatási fókuszok kapcsolatrendszerét rendezi el, a másik a szövegelemzési logikát teszi átláthatóvá – akár előre meghatározott kategóriák, akár a szövegek belső jelentésrétegei mentén. Elemzési keretünk rendszerezi a vállalkozáskutatásban megjelenő elméleti megközelítéseket. Ez a megközelítés a vállalkozástani kutatások történetének elemzése mellett a tudományos munka fókuszálásához, összehangolásához is hasznos segítséget nyújthat.

Eredményeink alapján kirajzolódik, hogy a vizsgált időszak során fokozatos, de nem éles fókuszváltás történt. A gazdasági rendszer, a vállalkozások teljesítménye és az intézményi működés végig a kutatói érdeklődés középpontjában maradtak, míg a mikroszintű, cselekvésalapú megközelítések kevés szerepet játszottak. Ugyanakkor az utóbbi években a kutatói figyelem egyértelműen elmozdult a nagyvállalatok felől a kisebb szereplők (kkv-k, startupok, egyéni vállalkozók) irányába.

Hat markáns trendet azonosítottunk, ez alapján rajzolódnak ki az elhanyagolt, a domináns, a vissza-visszatérő, a lecsengő, az időszakosan kiugró és a stabilan jelen lévő témacsoportok. Elemzésünk rávilágít, hogy több olyan tématerület van, amely iránt a kutatói érdeklődés ritkább, pedig gyakorlati relevanciájuk a megváltozott gazdasági és geopolitikai környezetben felértékelődött. Ilyen például a stratégia mint gyakorlat, a külpiaci terjeszkedés vagy az FDI – ezekhez a hazai tudományos diskurzus eddig csak szórványosan kapcsolódott, jövőbeli vizsgálatuk ugyanakkor jelentős potenciált rejt.

A vizsgálat természetesen nem teljes körű. A Közgazdasági Szemle mint forrás egyrészt jól tükrözi a hazai közgazdasági gondolkodás főbb irányait, másrészt azonban nem fedi le a vállalkozáskutatás teljes tudományos spektrumát, különösen nem a menedzsment-, szociológiai vagy regionális gazdaságtani folyóiratokban megjelenő tematikákat. S bár ennek következtében az eredmények nem általánosíthatók, mindazonáltal értékes iránymutatást kínálnak: a közgazdaságtan diszciplína zászlóshajó folyóiratának tematikus vizsgálata egyértelműen jelzi a kutatói érdeklődés fő folyamatait; úgy véljük, ez hasznos iránymutatást nyújthat mind az egyéni, mind az intézményi kutatási stratégiák kialakítása során.

Vizsgálatunknak további korlátja is van. Egyrészt a diskurzuselemzés természetéből fakadóan minden interpretáció szükségszerűen tartalmaz kutatói értelmezést, amit a tanulmány egyik korlátjaként kezelünk. Ez azt jelenti, hogy bár az elemzés előre rögzített módszertanon alapul, a szövegek jelentésének kiemelése és értelmezése nem mentes a kutatói nézőpont hatásától. Másrészt a publikációs folyamat időbeli csúszását a mozgóátlag részben korrigálja, de teljesen nem küszöbölhető ki, így az egyes korszakokhoz rendelt diskurzusok értelmezésekor e tényezőt is figyelembe kell venni.

Fontos hangsúlyozni, hogy kutatásunk a klasszikus bibliometriai vizsgálatoktól abban tér el, hogy nem a publikációk hatását méri (például idézettségi mutatókkal), hanem a Közgazdasági Szemle vállalkozástani publikációinak fókuszváltásait tárja fel. Ezáltal eredményeink mentesek a tipikus mutatók mérési és értelmezési korlátaitól (Fertő, 2025). Ahogyan Schepp és Szabó (2015) megfogalmazzák, a narratíva értelmezési keretet biztosít, amelyen belül a fogalmak és kapcsolódásaik érthetővé válnak. Elemzésünk ennek a keretezésnek a strukturális lenyomatát adja vissza a vizsgált vállalkozástani diskurzusban, összhangban a közgazdasági gondolkodás narratív szerkezetét hangsúlyozó megközelítésekkel (Bőgel & Mátyás, 2020).

Hivatkozások

Acs, Z. J., Stam, E., Audretsch, D. B., & O'Connor, A. (2017). The lineages of the entrepreneurial ecosystem approach. *Small Business Economics, 49*, 1–10. https://doi.org/10.1007/s11187-017-9864-8

Acs, Z. J., Lafuente, E., & Szerb, L. (2023). Introduction: Entrepreneurial ecosystems. In Z. J. Acs, E. Lafuente, & L. Szerb (Eds.), *The Entrepreneurial Ecosystem: A Global Perspective* (pp. 1–28). Springer Nature. https://doi.org/10.1007/978-3-031-25931-9_1

Akerlof, G. A. (2020). Sins of omission and the practice of economics. *Journal of Economic Literature, 58*(2), 405–418. https://doi.org/10.1257/jel.20191573

Bőgel, G., & Mátyás, L. (2020). Kis pénz, nagy teljesítmény? *Közgazdasági Szemle, 67*(1), 88–110. https://doi.org/10.18414/KSZ.2020.1.88

Bruton, G. D., Ahlstrom, D., & Obloj, K. (2008). Entrepreneurship in emerging economies: Where are we today and where should the research go in the future. *Entrepreneurship Theory and Practice, 32*(1), 1–14. https://doi.org/10.1111/j.1540-6520.2007.00213.x

Chikán, A., & Czakó, E. (2009). *Versenyben a világgal. Vállalataink versenyképessége az új évezred küszöbén*. Akadémiai Kiadó Zrt.

Chikán, A., Molnár, B., & Szabó, E. (2018). A nemzeti versenyképesség fogalma és támogató intézményi rendszere. *Közgazdasági Szemle, 65*(12). https://doi.org/10.18414/KSZ.2018.12.1205

Csákné Filep, J., & Radácsi, L. (2021). Családivállalkozás-kutatás longitudinális megközelítésben. Egy célzott szakirodalom-kutatás eredményei. *Közgazdasági Szemle, 68*(Klnsz.), 108–125. https://doi.org/10.18414/ksz.2021.k.108

Davidsson, P. (2004). *Researching entrepreneurship*. Springer. https://doi.org/10.1007/b100548

Endrődi-Kovács, V., & Nagy, S. G. (2022). A kelet-közép-európai kis- és középvállalkozások versenyképességi környezete az Európai Unióban. *Közgazdasági Szemle, 69*(3), 314–338. https://doi.org/10.18414/KSZ.2022.3.314

Fertő, I. (2025). Az üzleti kutatások társadalmi hatásáról. *Közgazdasági Szemle, 72*(5), 516–533. https://doi.org/10.18414/KSZ.2025.5.516

Halász, G. M. (2021). A narratív közgazdaságtan szerepe. Recenzió Robert J. Shiller Narratív közgazdaságtan (2020) könyvéről. *Köz-Gazdaság, 16*(4), 273–288. https://doi.org/10.14267/RETP2021.04.17

Hlady-Rispal, M., & Jouison-Laffitte, E. (2014). Qualitative research methods and epistemological frameworks: A review of publication trends in entrepreneurship. *Journal of Small Business Management, 52*(4), 594–614. https://doi.org/10.1111/jsbm.12123

Hortoványi, L. (2010). Vállalkozó vezetés Magyarországon. *Vezetéstudomány, 61*(4), 21–31. https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2010.04.03

Huszák, L., Kállay, L., Mihalkovné Szakács, K., & Petheő, A. I. (2021). *Vállalkozásmenedzsment. Indulás, növekedés, fejlődés*. Budapesti Corvinus Egyetem. https://unipub.lib.uni-corvinus.hu/6728/

Javadian, G., Dobratz, C., Gupta, A., Gupta, V. K., & Martin, J. A. (2020). Qualitative research in entrepreneurship studies: A state-of-science. *The Journal of Entrepreneurship, 29*(2), 223–258. https://doi.org/10.1177/0971355720930564

Kelemen-Erdős, A., & Szórát, D. C. (2025). A vállalkozói lehetőségek és a mesterséges intelligencia összefüggései szisztematikus szakirodalmi áttekintés alapján. *Vezetéstudomány/Budapest Management Review, 56*(2), 30–44. https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2025.02.03

Kozma, D. E., Fehér, H., & Bosnyák-Simon, N. (2023). Fókuszban a vállalkozói jellemvonások. Tudományos publikációk elemzése a bibliometria módszerével. *Vezetéstudomány/ Budapest Management Review, 54*(6), 60–74. https://doi.org/10.14267/veztud.2023.06.05

Landström, H. (2020). The evolution of entrepreneurship as a scholarly field. *Foundations and Trends® in Entrepreneurship, 16*(2), 65–243. https://doi.org/10.1561/0300000083

Madarász, A. (2009). Buborékok és legendák. *Közgazdasági Szemle,* 56(7-8), 609–633. https://www.kszemle.hu/tartalom/cikk.php?id=1108

Penrose, E. (1959). *The theory of the growth of the firm*. Blackwell Publishing.

Schepp, Z., & Szabó, Z. (2015). Lakossági svájcifrank-hitelek árazása – narratíván innen és túl? *Közgazdasági Szemle, 62*(11), 1140–1157. https://doi.org/10.18414/ksz.2015.11.1140

Schumpeter, J. A. (1934). *The theory of economic development: An inquiry into profits, capital, credit, interest and the business cycle* (2nd ed.). Harvard University Press.

Shane, S., & Venkataraman, S. (2000). The promise of entrepreneurship as a field of research. *Academy of Management Review, 25*(1), 217–226. https://doi.org/10.2307/259271

Shepherd, D. (2015). Party On! A call for entrepreneurship research that is more interactive, activity based, cognitively hot, compassionate, and prosocial. Editorial. *Journal of Business Venturing, 30*(4), 489–507. http://dx.doi.org/10.1016/j.jbusvent.2015.02.001

Shiller, R. J. (2017). *Narrative economics* (NBER Working Paper, No. 23075). National Bureau of Economic Research. https://www.nber.org/system/files/working_papers/w23075/w23075.pdf

Shiller, R. J. (2019). *Narrative economics: How stories go viral and drive major economic events* (1st ed.). Princeton University Press.

Such, G., & Tóth, I. J. (1989). A magyar közgazdaságtudomány a Közgazdasági Szemle tudománymetriai vizsgálatának tükrében. *Közgazdasági Szemle, 36*(10), 1163–1241.

Szabó, Z. R. (2012). *Stratégiai adaptáció és kettős versenyképesség Magyarországon 1992 és 2010 között*. Aula Kiadó.

Szabó, Z. R., Szedmák, B., & Tajti, A. (2021). A hazai kis- és középvállalkozások digitális fejlettsége és külpiaci tevékenysége közötti kapcsolat néhány kérdése. *Külgazdaság, 65*(11-12), 3–27. https://doi.org/10.47630/KULG.2021.65.11-12.3

Szerb, L., & Kocsis-Kisantal, O. (2008). Vállalkozói kultúra Magyarországon két napilap tükrében. *Szociológiai Szemle, 55*(3), 243–261.

Virágh, E. (2020). *A magyar vállalkozáskutatás meghatározó írásai és témái.* Magyar Gazdaságfejlesztési Ügynökség. https://mgfu.hu/medias/860/a_magyar_vallalkozaskutatas_meghatarozo_irasai_es_temai.pdf

Von Eckartsberg, R. (Ed.) (1986). *Life-world experience: Existential-phenomenological research approaches in psychology*. University Press of America.

Welter, F. (2011). Contextualizing entrepreneurship – conceptual challenges and ways forward. *Entrepreneurship Theory and Practice, 35*(1), 165–184. https://doi.org/10.1111/j.1540-6520.2010.00427.x

Wiklund, J., Davidsson, P., Audretsch, D. B., & Karlsson, C. (2011). The future of entrepreneurship research. *Entrepreneurship Theory and Practice, 35*(1), 1–9. https://doi.org/10.1111/J.1540-6520.2010.00420.x

A kutatás során elemzett publikációk jegyzéke a https://ojs.mtak.hu/index.php/kszemle/article/view/22046/18192 címen érhető el.